

Svetega pisma. Z vulgarno latinščino v epigrafski poeziji se ukvarja M. Rodríguez-Pantoja.

Posebno pozornost pa si zasluži še prispevek H. Solina, ki sooči lastna imena in vulgarno latinščino. Večina latinskih lastnih imen je namreč izpričana prav na napisih. Kot takšna so izrednega pomena za preučevanje zgodovine latinskega jezika, saj so pogosto zapisana v ljudskem izgovoru. Avtor poudarja, da so bile onomastične študije zelo dolgo neupravičeno zanemarjene, da pa se počasi prebujajo interes za njih, predvsem pa osveščenost, da lahko prinesejo velik delež ne samo k razjasnitvi poteka romanizacije, temveč tudi k preučevanju razvoja jezika.

Sedmi zbornik *Latin vulgaire – latin*

tardif je izredno bogat, saj so v njem zastopane vse vsebine, ki se tako ali drugače dotikajo njegovega naslova: romanizacija, glasoslovje, oblikoslovje, skladnja, besedišče, posamezna dela – zapisana v vulgarni latinščini, lastna imena idr. Prinaša veliko izvornih znanstvenih člankov, ki predstavljajo dopolnitev k študiju katerega koli vidika vulgarne latinščine, zato mu moramo pripisati izjemno vrednost, h kateri gotovo pripomore tudi vsa zbrana bibliografija. Ob že omenjenih kvalitetah naj še enkrat podčrtam pestrost, ki lepo kaže na pisanost preučevanja vulgarne latinščine.

Julijana Visočnik

Robert Čepon: Usus I: Latinščina za prvo leto učenja. Ljubljana: Modrijan, 2007. –Cena: 11,90 EUR

Recenzija

Pisanje učbenikov za pouk latinščine in v nekoliko manjši meri grščine ima na Slovenskem že dolgo, skoraj stopetdesetletno tradicijo. V vrsto Hrovatovih naslednikov so stopali številni avtorji, ki so morali delovati v zelo različnih okoliščinah, vsaj kar zadeva odnos državnih in šolskih oblasti do pouka klasičnih jezikov. V grobem lahko ločimo tri obdobja nastajanja učbenikov. Prvo, avstro-ogrsko, je zagotavljalo klasičnemu pouku izjemno širokogruden organizacijski okvir, a po drugi strani predvsem s svojim strogo omejenim izborom lektire ni omogočalo ne

vem koliko manevrskega prostora pri pisanju učbenikov. Drugo obdobje, čas Karadorđevićeve jugoslovanske države, je s krčenjem latinščini in grščini namenjenega števila ur že napovedovalo težke čase, vendar je po drugi strani morda ravno s tem spodbudilo izjemno ustvarjalnost piscev učbenikov. Nastala so po moji sodbi naša najboljša dela na tem polju doslej. Sovretova *Lanx satura*, Bajukova *Latinska čitanka* in *Latinska vadnica* Ernesta Tomca in Antona Sovreta so v poznih dvajsetih in v tridesetih letih prejšnjega stoletja postavile standarde, ki se jim slovenskim piscem učbenikov v tretjem obdobju, obdobju socialistične Jugoslavije, ni bilo dano približati niti od blizu. Raje so znova posegli po ustaljenih avstro-ogrskih obrazcih, seveda v omejenem obsegu. Iz

tega časa le *Latinsko berilo za gimnazije* zasluži kaj več kot omembo.

Po letu 1990 samo stežka in pogojno lahko govorimo o novem obdobju na področju učbeniške ustvarjalnosti. Bera je skromna in menda ne bom scela krivičen, če prav skromnosti te bere pripišem nekaj odgovornosti za dejstvo, da se marsikatero upanje, ki smo ga (ali bolje so ga) stavili na renesanso klasičnih jezikov pri nas, ni uresničilo. Seveda obstajajo častne izjeme. Aleksandra Pirkmajer Slokan je prispevala za osnovno šolo izjemno uporaben in v celoti gledano celo premalo cenjeni učbenik *Latinsčina za vsakogar*, Breda Čop je ustvarila univerzitetni učbenik *Aurea Roma*, ki bi lahko s svojimi besedili brez težav služil za model vsakemu naslednjemu učbeniku pri nas, žal pa je zaradi svoje obsežnosti v današnjih slovenskih razmerah uporaben komaj kje.

Zaradi vsega povedanega je izid novega domačega učbenika za latinščino velik dogodek, celo praznik za našo klasično filologijo. Mariborski profesor Robert Čepon je zmožel dovolj energije in volje, da je gradivo, ki ga je ob pomanjkanju dobrega učbeniškega materiala dolga leta pripravljal za svoje dijake, prelil v učbeniško obliko in ga pri založbi Modrijan ponudil širšemu občinstvu. Kot pove že podnaslov, gre pri *Ususu I* za učno gradivo, namenjeno dijakom prvega letnika, čeprav bo zunaj programa klasičnih gimnazij nedvomno uporabno še v drugem in celo v tretjem letniku. Čepon in založba napovedujeta, da bosta prvemu zvezku sledila še drugi in tretji, ki bosta skupaj z *Ususom I* z avtorjevo *Malo latinsko slovnico* tvorila učbeniški komplet.

Že bežno listanje učbenika (pravzaprav bi bilo najbolje govoriti o vadnici) pokaže, da avtor po dolgih desetletjih nadaljuje tam, kjer sta odnehala Sovre in Tomec, in da z njegovo knjigo dobivamo učbenik, ki nam ga lahko zavidajo tudi zunaj naših meja. Odpravlja namreč raveno rano vseh dosedanjih začetnih srednješolskih učnih gradiv. Končno v svet latinščine ne uvajajo več razni Avli in Celije in njihova vedno ista potepanja po forumu, ki lahko nesporno navdušijo osnovnošolce, a lahko gimnazijcem povedo malo ali nič. V Čeponovi knjigi se dijaki od vsega začetka srečujejo z besedili o pomembnih dogodkih in osebah iz antične mitologije in zgodovine. Omenjena besedila na začetku posameznih lekcij so hkrati primerno kratka in ne razvlečena kot v *Veni, vidi, didici*, kjer njihova dolžina ravno tako ni pozitivno vplivala na pouk. Bržčas bo kar držala avtorjeva navedba iz uvoda, da je moč besedila iz *Ususa* prevesti v eni šolski uri. Vendar sem z doslej povedanim nekoliko prehiteval. Najprej bi bilo treba namreč omeniti, da *Usus* razpade na dva dela. Prvi, glavni del sestavlja dvanajst učnih enot. Vsako učno enoto uvajajo ravni slovničnega znanja primerni latinski reki, čemur ločeno sledi razlaga kakšne znamenite latinske sentence v okvirčku (redko sta taki sentenci dve). Osrednji del enote predstavlja kratko besedilo, v katerem se dijaki ob mitološki ali zgodovinski vsebini srečajo še s slovničnimi zakonitostmi in posebnostmi, ki so tema posamezne enote. Pri besedilih ob njihovi primerni dolžini velja pohvaliti še vsebinsko pestrost, saj sta približno enakovredno zastopani grška mitologija

in rimska (pravzaprav mitološka) zgodovina, lonček pa pristavi tudi Sveto pismo, kar je spet v duhu učbenikov iz tridesetih let in sodobnih učnih pripomočkov iz tujine. Tak izbor besedil omogoča srečevanje s celo paletto kulturno-civilizacijskih vsebin od samega začetka pouka latinščine. Vaje v drugem delu enote se nanašajo na obravnavano slovnično snov, pri čemer številke paragrafov dijake napotijo na ustrezne razdelke v Čeponovi *Mali latinski slovnici*. Razporeditev slovnične snovi je precej posrečena in logična; pohvalno je zlasti, da sorazmerno kmalu pride na vrsto perfekt (v šesti enoti). Tudi slovničnih vaj za besedilo je bržkone dovolj. Omembe vredne so še zabavne ilustracije Iztoka Sitarja na začetku sleherne enote, ki predvsem z duhovito oblikovanimi liki predstavljajo kakšen prizor iz besedila. Kajpak ob koncu enot ne gre brez latinsko-slovenskega slovarčka.

V drugem delu knjige so pod naslovom *Tolle et lege* zbrani še nekatere znane fraze in sentence, najznačilnejši latinski pravni reki, nekatere anekdote in slednjič utrjevanju snovi namenjena berila s tematiko, podobno oni iz posameznih enot. Tudi tem besedilom je dodan slovarček. *Usus I* sklepa razdelek, posvečen latinščini v medicini, okronan z že iz Južničeve vadnice znanim besedilom o delih telesa.

Jasno je, da bi bilo moč *Usus I* še marsikje izboljšati. Škoda je recimo, da v prvi enoti ni sklenjenega besedila. *Aurea Roma* Brede Čop kaže, da se da čisto spodobno besedilo narediti tudi samo s samostalniki prvi sklanjatve in z glagolom esse. Nadalje precej pogrešamo ob slovensko-latinskem še latinsko-slovenski slovar

vseh besed, ki se pojavljajo v učbeniku. V sedanji podobi učbenika potrebno brskanje po slovarčkih ob enotah in po slovarju ob koncu *Male latinske slovnice* bo pri dijakih nedvomno povzročilo precej slabe volje, čeprav ne gre zanikati, da bodo na ta način od vsega začetka boljše pripravljene na rabo večjega slovarja. Razmerje med *Malo latinsko slovnico* in vadnico je sploh posebno poglavje. Glede na sorazmerno pičel obseg *Ususa I* se vsaj nevsiljivo postavlja vprašanje, ali ne bi bilo pametneje slovničnih poglavij vključiti kar v vadnico, kakor je bil to običaj v nekaterih predvojnih učbenikih (in še v Sivčevi *Liber Latinus* ter *Fundamenta Latina* Ane Šašlove). Nenazadnje učbenik potem ne bi bil le privlačnejši za uporabo, marveč – in to je žal ravno tako pomembno – tudi cenejši. Ne morem se namreč znebiti vtisa, da utegne biti prav cenovna zahtevnost kompleta tista stvar, ki bo *Ususu* najbolj škodovala. Nakup treh zvezkov vadnice, slovnice in v bližnji preteklosti še čitanke namreč ne bo mačji kašelj. Obenem bo to edino področje, na katerem bo stari, trenutno še edino zveličavni učbenik *Veni, vidi, didici* v občutni prednosti. In ne glede na siceršnjo premoč Čeponove vadnice na vseh ravneh si ne bi upal povsem prepričano zatrditi, da bo ta prednost nepomembna.

Vendar vse omenjene pripombe ne morejo zamegliti splošne pozitivne slike. Znova velja povedati, da z *Ususom* prvič po sedemdesetih letih dobivamo zares moderen srednješolski učbenik latinščine (četudi bo kdo za piko na i te modernosti pogrešal še kak grafični trik več), ki bo srednješolce od vsega začetka

brez nepotrebnih stranpoti uvajal v branje in interpretacijo latinskih besedil. Zatorej mu iz vsega srca

želim, da bi se v naših šolah čim prej prijel.

Aleš Maver

Matej Hriberšek: *Življenje in delo p. Ladislava Hrovata*. (Zbirka Documenta, 15) Ljubljana: Institutum Studiorum Humanitatis, Fakulteta za podiplomski humanistični študij, 2006. 318 str. – Cena: 15,86 EUR
Recenzija

Matej Hriberšek, ki se je s svojo knjižno predstavitevjo zgodovine pouka klasičnih jezikov v predvojnem obdobju in s svojimi številnimi članki v *Keriji* že vpisal med pomembne zgodovinarje slovenskega šolstva, v svoji novi knjigi s tega področja prvič monografsko predstavlja imenitnega predstavnika slovenske filološke preteklosti. Gre za novomeškega frančiškana Ladislava Hrovata, s katerim se je avtor srečal ob pripravi svoje omenjene knjige o zgodovini pouka klasičnih jezikov, zdaj pa ga po dolgih desetletjih odsotnosti vrača v kolektivni spomin naše filološke srenje. Nikakor ne brez utemeljenega razloga, kot se pokaže po branju knjige.

Frančiškanskega patra Hrovata namreč spoznamo kot pionirja naše klasične filologije na prenekaterem področju. Med njegovimi dosežki najbolj sijeta prva slovensko pisana slovnica latinskega jezika in eden prvih objavljenih slovenskih prevodov iz antičnih književnosti, prevod

Ksenofontovih *Spominov na Sokrata*. Temu bi brez težav prišteli še njegov prevod celotne Cezarjeve *Galske vojne*, za katerega pa kljub oglasom v časopisju ni našel založnika, nemara res, kot ugiba avtor knjige, ker bi z objavo svojega dela preveč olajšal delo dijakom pri pouku, katerega glavni steber je bilo v avstrijskih časih ravno Cezarjevo besedilo.

Takoj je potrebno povedati, da se Hriberšek nikakor ne ustavi zgolj ob omenjenih vrhovih Hrovatove ustvarjalnosti. Veliko bolj mu gre za to, da bi izrisal njegov celovit človeški in strokovni portret, kar mu v celoti uspe. V ozadju tega pa se razumljivo skriva nešteto ur pregledovanja arhivskega gradiva, predvsem tistega iz novomeškega frančiškanskega samostana, kjer je pater Ladislav preživel glavnino svojega življenja. Uspeh naporenega dela ne izostane. Pred bralcem v zajetni knjigi vstane rekonstrukcija vsega Hrovatovega življenja in dela. Za glavne prelomnice se izkažejo pri tem njegovo otroštvo v Tuhinjski dolini, gimnazijsko šolanje v Kamniku, študij klasične filologije na Dunaju (kjer ga podobno kot Stritarja in nekatere druge Slovence zelo zaznamuje lik Hermanna Bonitza) in nato dolgoletno poučevanje, do podržavljenja nekdanj frančiškanske šole pa tudi ravnateljstvo na no-